

Sastamalan kaupunki
Tarkastuslautakunta

ARVIOINTIKERTOMUS 2023

www.sastamala.fi

SASTAMALA
sopivasti sykettä

Sisällys

1	Johdanto	2
2	Tarkastuslautakunnan toiminta	3
2.1	Sidonnaisuusilmoitusten valvonta	3
2.2	Ulkoinen tilintarkastus	3
2.3	Tarkastuslautakunnan jäsenet	4
3	Arviointityön toteuttaminen	5
4	Arvio valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamisesta	6
4.1	Käyttötalouden ja tuloslaskelmaosan toteutuminen	7
4.2	Investointiosan toteutuminen	10
4.2.1	Kaupungin talouden tunnuslukujen arviointi	10
4.2.2	Konsernitason taloudellisen tuloksen arviointi	17
4.2.3	Strategiakauden talouden arviointi	18
4.3	Toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen	19
4.3.1	Konsernihallinto	19
4.3.2	Sivistystoimi	24
4.3.3	Tekninen toimi.....	29
4.3.4	HYTE-kerroin	32
4.3.5	Henkilöstö.....	33
5	Päätelmät	35
6	Allekirjoitukset	36

1 Johdanto

Vuosi 2023 oli taloudellisesti jälleen haastava vuosi Suomen ajauduttua taantumaan. Talouden hiipuminen on laaja-alaista ja julkisyhteisöjen alijäämä ja velka kasvavat. Työttömyys on kasvanut sekä konkursseja on tullut.

Sastamalan kaupunki onnistui tekemään vielä ylijäämäisen tuloksen niin tilinpäätöksessä sekä vuosikatteessa. Tulevaisuuden näkymät ovat kuitenkin huolestuttavat muun muassa mittavan investointiohjelman, vähenevän asukasmäärän ja valtionosuuksien alenemisen, sekä korkomenojen kasvun takia. Tulevaisuutta on vaikea ennustaa, mutta niin tulos kuin vuosikatekin tulee kääntymään negatiiviseksi, mikäli muutosta nykyiseen kehitykseen ei tule. Toimia siis tarvitaan kehityksen kääntämiseksi. Investoinnit ovat satsaus veto- ja pitovoimaan, ja ne kantavat mukanaan sekä mahdollisuuksia, että riskejä. Taloudenpidossa tulevat eteen entistä tarkemmat ajat.

Tarkastuslautakunta on kuntalain 121 pykälän mukaisesti pyrkinyt omassa arviointikertomuksessaan ottamaan kantaa siihen ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko kunnan toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Edellisten vuosien tavoin, toimialat ovat päässeet hienosti omiin strategiaan tavoitteisiinsa mutta vaikutusta tällä ei ollut koko kaupungin strategian toteutumiseen. Mikäli eritoten väestö- ja työllisyysdynamiikkaa ei saada kääntymään, tulevat tulodynamiikan luvut huomattavasti huononemaan. Veroprosentti on jo nyt Pirkanmaan aritmeettista keskiarvoa korkeampi eikä uimahallin käyttökustannukset tule prosenttia keventämään, ellei maksajia saada lisää.

Nyt jos koskaan huolellinen taloudenpito sekä strategian toteutumista edistävät toimet ovat tarpeen. Pieniltäkin kokonaiskuvassa tuntuvat asiat on tehtävä ajallaan, niin vakuutuksien kilpailuttamiset, HYTE-kertoimien huomioimiset, tarpeellisten ja tarpeettomien ohjelmien ja muiden kuluerien tarkastelu sekä hallinnon ja henkilöstön mitoitus.

Innovatiivista ajattelua, digitalisoinnin hyödyntämistä ja laaja-alaista yhteistä näkemystä niin virkamiesten kuin luottamushenkilöiden välillä tarvitaan.

2 Tarkastuslautakunnan toiminta

Tarkastuslautakunnan tehtävistä säädetään kuntalaissa ja määrätään Sastamalan kaupungin hallintosäännössä.

Sen lisäksi mitä kuntalain 121 pykälässä säädetään, tarkastuslautakunnan on

1. seurattava tilintarkastajan tarkastussuunnitelman toteutumista sekä muutoinkin seurattava tilintarkastajan tehtävien suorittamista ja tehtävä tarpeen mukaan esityksiä tilintarkastuksen kehittämiseksi,
2. huolehdittava, että tilintarkastusta varten on tarpeelliset voimavarat, jotka mahdollistavat tilintarkastuksen suorittamisen julkishallinnon hyvän tilintarkastustavan edellyttämässä laajuudessa sekä
3. tehtävä aloitteita ja esityksiä tarkastuslautakunnan, tilintarkastajan ja sisäisen tarkastuksen tehtävien yhteensovittamisesta mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla.

Arvioinnin tulokset raportoidaan vuosittain valtuustolle annettavassa arviointikertomuksessa. Ennen arviointikertomuksen valmistumista tarkastuslautakunta voi antaa valtuustolle tarpeelliseksi katsomiaan selvityksiä. Tarkastuslautakunta voi raportoida tilikauden aikana valtuustolle myös muista merkittävistä havainnoista.

2.1 Sidonnaisuusilmoitusten valvonta

Tarkastuslautakunta on valvonut kuntalain 84 §:n mukaista sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja kehottanut henkilöitä, joiden ilmoitus puuttui, täyttämään sidonnaisuusilmoituksensa. Sidonnaisuusilmoitukset on saatettu valtuustolle tiedoksi 11.12.2023.

2.2 Ulkoinen tilintarkastus

Sastamalan kaupungin lakisääteisenä tilintarkastusyhteisönä toimi vuonna 2023 BDO Audiator Oy, vastuunalaisena tilintarkastajana JHT, HT Nina Nieminen. Kaupunginvaltuusto valitsi tilintarkastusyhteisön tilikausille 2022–2025 kokouksessaan 21.2.2022.

2.3 Tarkastuslautakunnan jäsenet

Kaupunginvaltuusto valitsi 16.8.2021 pitämässään kokouksessa (§ 66) tarkastuslautakunnan jäseniksi toimikaudeksi 2021-2025 seuraavat henkilöt:

Jäsen (henkilökohtainen varajäsen suluissa)

Iso-Kukkula Mirva, pj (Virtanen Airi)

Tuominen Mauri, vpj (Rannikko Heidi)

Lakkinen Sinikka (Nikkanen Aukusti)

Mäkelä Juha, Mäkelän tilalle valittu valtuuston kokouksessa 15.5.2023 Paula Plysjuk (Selin Jukka-Pekka)

Oksanen Kari (Pitkänen Hanna)

Suomela Hannu (Määttänen Eeva)

Ylikomi Riitta (Koskinen Ilkka)

3 Arviointityön toteuttaminen

Tarkastuslautakunta on käsitellyt kuntalain edellyttämiä asioita tilikaudelta 2023 erikseen hyväksytyyn työohjelman ja kokousaikataulun mukaisesti. Tarkastuslautakunta sai kokouksissaan selvitykset eri tehtäväalueiden johtavilta viranhaltijoilta toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta. Tarkastuslautakunta on laatinut arviointisuunnitelman vuosille 2021–2024 kokouksessaan 3.9.2021 § 56. Arviointisuunnitelmaa tarkentaa vuosittain tehtävä työohjelma. Työohjelman mukaisesti tarkastuslautakunta on kuullut eri yksiköiden esittelijöitä.

Kokousaika	Kutsuttavat
25.8.2023	Tekninen johtaja Kimmo Toukonieni
22.9.2023	Tilintarkastaja Nina Nieminen Maaseutupäällikkö Perttu Nääppä ja tekninen johtaja Kimmo Toukonieni
27.10.2023	Kaupunginjohtaja Jarkko Malberg Yhdyskuntatekniikan päällikkö Pasi Lähteenmäki
1.12.2023	Katurakennusmestari Jouni Kankaanpää
19.1.2024	Tilintarkastaja Nina Nieminen Elinkeinojohtaja Tanja Aarnikuru
23.2.2024	Kasvatusjohtaja Pekka Kares Hallintojohtaja Tapio Rautava
15.3.2024	Viestintä- ja markkinointipäällikkö Maarit Rapp
19.4.2024	Vs. Talousjohtaja Anne Kosonen
27.5.2024	Tilintarkastaja Nina Nieminen

Tarkastuslautakunta käsitteli vuoden 2023 asioita yhteensä 11 kertaa syyskauden 2023 ja kevätkauden 2024 aikana.

Tarkastuslautakunta on perehtynyt tilikauden aikana kunnassa laadittuihin toiminnan ja talouden raportteihin sekä tilinpäätökseen 2023. Jäsenet seuraavat toimielinten pöytäkirjoja sisäisen työnjakonsa mukaisesti. Tarkastuslautakunnan jäsenillä on ollut mahdollisuus raportoida toimielinten päätöksiin liittyvistä havainnoistaan lautakunnan kokouksissa.

4 Arvio valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamisesta

Tarkastuslautakunta arvio kaupungin onnistuneen asettamisissaan tavoitteissaan vaihtelevasti. Jälleen kerran ovat toimialat onnistuneet asetetuissa tavoitteissa hyvin mutta suurta vaikutusta näillä ei ole ollut strategisiin tavoitteisiin.

Tarkastuslautakunta arvioi, että alkuperäisiin strategia kauden tavoitteisiin ei tulla pääsemään, ja pohtii, olisiko tavoitteita syytä tarkastaa?

Väestödynamiikan tavoiteluvut eivät ole toteutuneet. Työllisyysdynamiikan luvuista toteutui vain yksi ja sekin on huonontunut viime vuoden nähden, vaikka pysyi juuri asetetussa tavoitteessa.

Yritysdynamiikan luvuissa on päästy tavoitteeseen muiden kuin täysin ymmärrettävästi uusien teollisuus- ja liiketilojen osalta. Yhtenä tekijänä yritysten määrän lisääntymiseen on myös yhteiskunnallinen muutos niin sanotun kevytyrittäjyyden lisääntyessä, joten kaupungin omien toimien vaikutusta on vaikea arvioida.

Tulodynamiikan tavoitteissa keskeisessä luvussa tuloveroprosentissa, ei ole onnistuttu pysymään Pirkanmaan kuntien aritmeettista keskiarvoa alhaisempana. Tulevaisuuden käyttötaloutta nostavat investoinnit eivät tule helpottamaan verotuksen pitämistä kohtuullisena verrattuna muihin alueen kuntiin. Edellisen vuoden takautuvat tilitykset sekoittavat varsinaisia verokertymiä, mutta veroprosenttia lukuun ottamatta tavoitteissa on onnistuttu kohtuullisesti.

Strategian mukaisten toimien vaikuttavuuden arviointiin käytettävän TargetorPron käyttöönotto ei ole toteutunut suunnitellusti. Riskienhallinnan raportissa kerrotaan, että syksyllä 2020 on otettu käyttöön tiedonhallintaan ja tiedonhallintalain velvoitteisiin liittyvä sovellus. Sovellusta ei ole käytetty ja ylläpidetty sovitussa laajuudessa.

Tarkastuslautakunta huomauttaa, että ohjelmistoja tulisi käyttää koko potentiaalillaan tai luopua niistä, mikäli ohjelmistot osoittautuvat liian työläiksi käyttää. Tieto- ja digiturva asiat ovat kuitenkin niin kriittisiä koko kaupungin kannalta, että niiden tulee käytössä ja sisäistettynä koko henkilöstön toimesta. Ihminen on tietoturvallisuuden heikoin lenkki.

Edellisen vuoden tavoin tarkastuslautakunta yhä toteaa, että hyvät tavoitteet ovat konkreettisia ja mitattavia ja ovat saavutettavissa kunnan omilla toimilla. On olennaista, että tavoitteet ja mittarit rakennetaan strategian pohjalta ja se ohjaa toimintaa. Tarkastuslautakunta painottaa, että strategia on aidosti kaupungin toimintaa ohjaava väline, eikä markkinointityökalu.

Jos tavoitteet eivät tue strategiaa ja riskienhallinta on sidottu vain tavoitteiden toteutumisen seurantaan, korjaavat toimet tulevat liian myöhään. Tarkastuslautakunta toivoo myös kaupunginhallitukselta aktiivisempaa otetta tavoitteiden määrittelyyn.

4.1 Käyttötalouden ja tuloslaskelmaosan toteutuminen

Kaupungin tulos oli 9,5 miljoonaa euroa ja tilinpäätössiirtojen jälkeen tilikauden ylijäämäksi muodostui 5,8 miljoonaa euroa. Kaupungin toimintakate parani vuodesta 2022 noin 100,5 miljoonalla eurolla Merkittävää muutosta selittää hyvinvointialueuudistus, jonka myötä kaupungin toimintoja siirtyi Pirkanmaan hyvinvointialueelle. Toimintakate toteutui 0,4 miljoonaa euroa lopullista talousarviota parempana. Euroääräisesti tarkasteltuna toimintakate kehittyi talousarviossa ennakoitua positiivisemmin erityisesti konsernipalveluiden, tilakeskuksen ja perusopetuksen osalta. Konsernihallinto kokonaisuutena alitti alkuperäisen talousarvion 0,2 miljoonalla eurolla ja tekninen toimi (ilman tilakeskusta) alitti alkuperäisen talousarvion 0,1 miljoonalla eurolla. Tilakeskus ylitti alkuperäisen talousarvion 0,2. Sivistystoimen osalta toimintakate oli 1,6 miljoonaa euroa talousarviota heikompi.

Kaupungin verotulot toteutuivat vuoden 2023 aikana 2 miljoonaa euroa muutettua talousarviota suurempina. Kunnat saivat vuonna 2023 verotuloja vanhoilla korkeammilla veroprosenteilla ja nämä nk. verohännät lisäsivät kuntien verotuloja vuonna 2023. Sastamalan veroprosenttia leikattiin 12,64 prosenttiyksikköä sote-uudistuksesta johdun. Aiempi tuloveroprosentti oli 21,50 % ja uusi leikattu tuloveroprosentti 8,86 %. Myös yhteisöveron jako-osuutta siirtyi hyvinvointialueelle, minkä vuoksi Sastamalan yhteisöveron tuotto laski 35 %:ia. Kiinteistöveron tuotot nousivat v. 2023, vaikka kiinteistöveroon ei tehty korotuksia vuodelle 2023.

Valtionosuuksien toteuma oli 0,4 miljoonaa euroa alkuperäistä talousarviota parempi. Soteuudistus vähensi myös kaupungin valtionosuuk-

sia, mutta valtionosuudet ylittyivät arvioidusta peruspalvelujen valtionosuuden ja opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuksien osalta. Peruspalvelujen valtionosuutta nosti myös harkinnanvaraisten valtionosuuksien osittainen palautus, joka kohdennettiin kaikkiin kuntiin.

Vuosikate toteutui 3,3 miljoonaa euroa lopullista talousarviota parempana.

Vuoden 2023 aikana budjetoitua lainanottoa ei käytetty kokonaisuudessaan. Uutta lainaa nostettiin 8,0 miljoonaa euroa, mikä kohdentui kokonaan emokaupungille. Kaupungin lainojen keskiporko nousi 0,8 prosentista 1,72 prosenttiin. Korkokulut, n. 0,8 miljoonaa euroa nousivat lähes 0,5 miljoonaa euroa vuoteen 2022 verrattuna, vaikka lainamäärä väheni vuoden 2022 tasosta 2 milj. euroa.

Kaupungin tilikauden tulos 9,5 miljoonaa euroa, päättyi selvästi ylijäämäiseksi, joka oli lopullista talousarviota (5 miljoonaa euroa) 4,5 miljoonaa euroa parempi. Taulukoissa 1 ja 2 on esitetty tiivistetysti, miten alkuperäinen talousarvio muuttui koko talousarvion tasolla. Poikkeamat talousarvioon ovat toimintakatteen jälkeisissä erissä melko suuria, erityisesti verotuloissa. suuruudellaan. Lopullisen talousarvion taloudelliset tulokset saavutettiin.

Kateluvut M€	Talousarvio	Muutokset	Muutettu talousarvio	Tilinpäätös	Poikkeama	
					alkuperäinen ta	muutettu ta
Toimintakate	-51,4	-1,6	-53	-52,6	1,2	-0,4
Vuosikate	14,8	0,2	15,0	18,3	3,5	3,3
Tulos	4,8	0,2	5,0	9,5	4,7	4,5
Yli-/alijäämä	5,1	0,2	5,2	5,8	0,7	0,6
Investoinnit, netto	-13,3	0,2	-13,1	-13,4	0,1	0,3

Taulukko 1. Talousarviomuutokset ja poikkeamat (tilinpäätös s. 23)

Merkittävät talousarviomuutokset, M€		
Konsernihallinto		
	ympäristöterveydenh.palvelut	-0,1
	kaupungin yhteiset erät	-0,2
Sivistystoimi		
	varhaiskasvatus	-0,5
	perusopetus	-0,3
Toimintakulut		-1,7
Verotulot		2,0
Rahoitustuotot ja -kulut		-0,2

Taulukko 2. Merkittävimmät talousarviomuutokset tuloslaskelmaan (tilinpäätös s. 55 ja 86).

Seuraavassa taulukossa on verrattu sitovien nettomäärärahojen ja nettotuloarvioiden toteumaa alkuperäiseen talousarvioon. Taulukosta käy ilmi, että poikkeamat alkuperäiseen talousarvioon olivat merkittäviä varhaiskasvatuksessa ja elämänlaatu palveluissa. Tarkastuslautakunta arvioi, että vuoden 2023 talousarvio on toteutunut kohtalaisesti. Varhaiskasvatuksessa sairauspoissaolojen suuri määrä lisäsi sijaistaloustalouksia. Sijaisten perehdyttäminen kuormittaa vakituisia työntekijöitä.

Nettomäärärahat (1000 eur)					Nettotuloarviot (1000 eur)			
	Alkup. Talousarvio	To-teuma	Poikkeama €	Poikkeama %	Alkup. talousarvio	To-teuma	Poikkeama €	Poikkeama %
KÄYTTÖTALOUSOSA								
Konsernipalvelut								
Konsernipalvelut	3982	3766	-215	-5,4 %				
Yhteiset erät					-250	-224	26	10,4 %
Maankäyttö	1112	1048	-64	-5,7 %				
Ympäristöterveydenh.palvelut	743	810	-67	-9,0 %				
Sivistystoimi								
Varhaiskasvatus	12551	14006	1455	11,6 %				
Perusopetus	25705	25508	-197	-0,8 %				
Lukiokoulutus	2606	2571	-35	-1,3 %				
Elämänlaatu	7034	7386	352	5,0 %				
Tekninen toimi								
Tilakeskus (taseyksikkö)					4338	4558	220	5,1%
Yhdyskuntatekniikka	3325	3241	-84	-2,5 %				
Turvallisuus	0	0						
Elävä maaseutu	257	196	-61	-23,6 %				

Taulukko 3. Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden (toimintakate) toteutumisesta (tilinpäätös s. 93).

4.2 Investointiosan toteutuminen

Investoinnit toteutuivat pääosin suunnitellulla tasolla. Kaupungin nettoinvestointimenojen toteuma oli 14,1 miljoonaa euroa. Tämä oli 319 000 euroa budjetoitua suurempi.

Konsernihallinnon investointiohjelman osalta tonttien myyntitulot (ta-searvo) olivat 72.000 euroa, kun talousarviossa ne olivat 200.000 euroa. Konsernihallinnon käyttöomaisuudenmyyntivoitot olivat n. 194.000 euroa.

Tilakeskuksen käyttöomaisuuden myynnit toteutuivat noin 210.000 euroa budjetoitua suurempana. Tilakeskuksen ja yhdyskuntateknii-kan nettoinvestointimenot toteutuivat lähes talousarvion mukaisesti.

Investointien luvut vaihtelevat vuosittain eivätkä kaikki luvut ole vertailukelpoisia edelliseen vuoteen. Investoinneissa voi olla merkittäviäkin kertaeriä. Maanostoon varataan vuosittain 300 000 euroa.

Suurimpia investointikohteita vuonna 2023 olivat VT11 alikulku ja Tii-salantie-Mustianoja rinnakkaisväylä (n.0,9 miljoonaa euroa), Vam-malan torin rakentaminen (n. 1,0 miljoonaa euroa), yrityspuiston rakentaminen (n. 0,3 miljoonaa euroa), Tyrväänkatu (n. 0,7 miljoonaa euroa) ja Passinmäentie (n. 0,6 miljoonaa euroa) ja Mouhijärven yhteiskoulu (n. 3,7 miljoonaa euroa). Sastamalan Veden määräraha ylittyi 124.000 eurolla. Tilakeskuksen investointeihin lisättiin 555.000 euron määräraha Kiikoisten konepajan tehdaskiinteistön hankintaan ja 170.000 euron määräraha Hopun päiväkodin rakentamiseen. Mouhijärven yhteiskoulun hankkeelta vähennettiin määrärahasta 970.000 euroa.

4.2.1 Kaupungin talouden tunnuslukujen arviointi

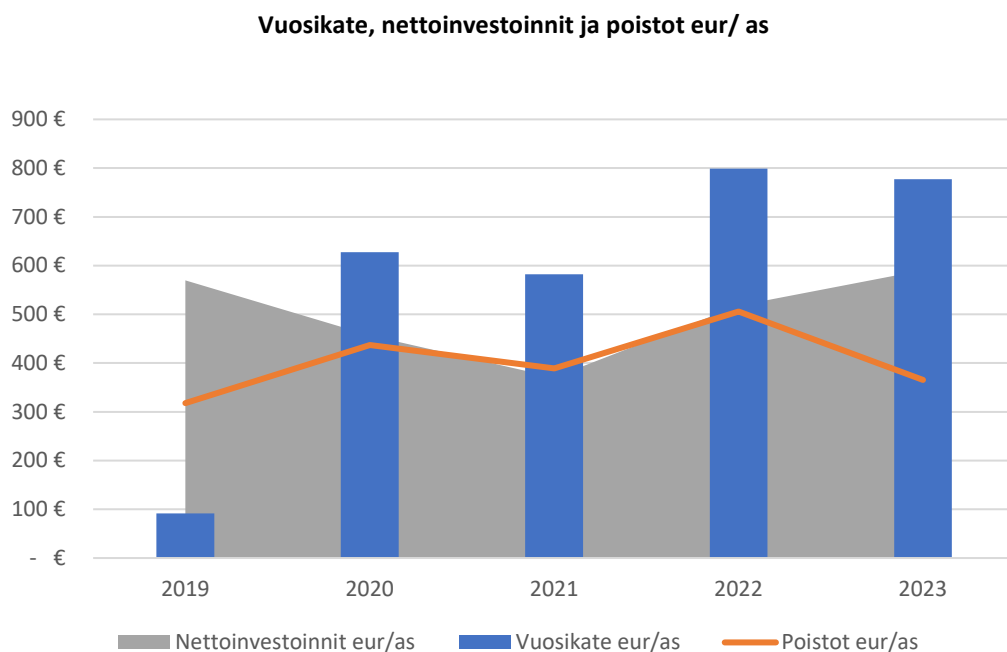
Kokonaistalouden arviointi on perustunut kuntatalouden keskeisten taloudellisuusmittareiden analyysiin ja vertailuun Pirkanmaan sekä Suomen kuntiin nähden. Arviointikertomuksessa tuodaan esiin joitakin keskeisiä tuloslaskelman, taseen ja rahoituslaskelman tunnuslukuja.

Vuosikate suhteessa poistoihin

Vuosikate osoittaa tulo-rahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin ja lainan lyhennyksiin. Kunnan tulo-rahoituksen oletetaan yle-

sesti olevan riittävä, mikäli vuosikate on vähintään poistojen suuruisen. Oletusta voidaan pitää pätevänä kuitenkin vain, jos poistot vastaavat kunnan keskimääräistä vuotuista investointitasoa. Kaupungin vuosikate suhteessa poistoihin oli vuonna 2023 213 % (2022: 158 %), mikä johtaa ylijäämäiseen tulokseen.

Kuviossa 1 on esitetty, miten kaupungin vuosikate on riittänyt kattamaan poistot vuodesta 2019 lähtien. Vuonna 2023 vuosikate asukasta kohden oli 777 euroa, mikä kattoi poistot (poistot 366 euroa per asukas). Investointeihin käytettiin 590 euroa per asukas.

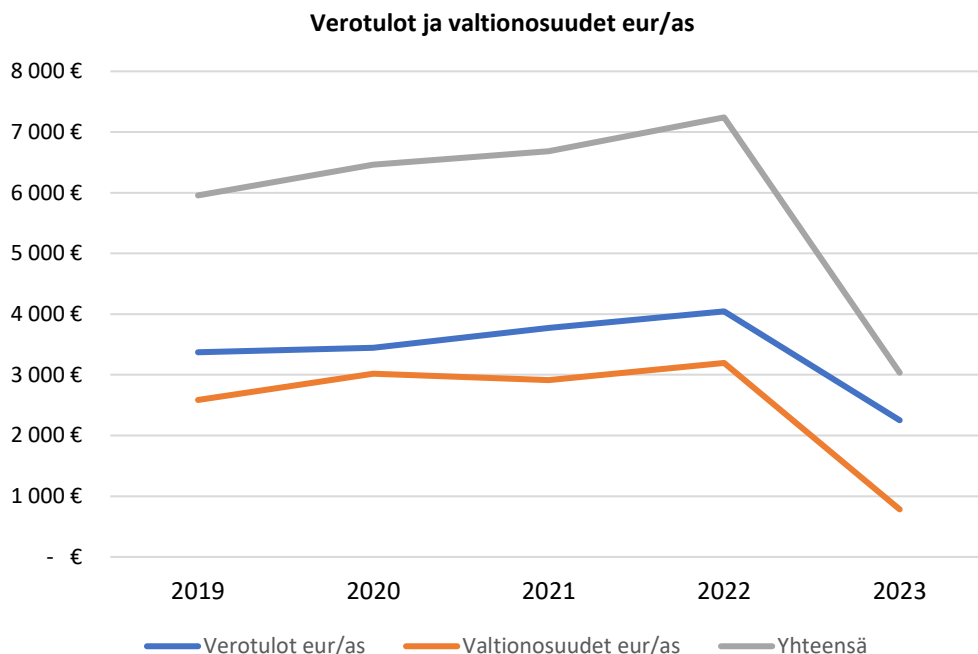
Kuvio 1. Vuosikate, nettoinvestoinnit ja poistot 2019–2023 (Lähde: kaupungin tilinpäätökset 2019-2023)

Poistoja tulee uusista investoinneista sekä mahdollisista kertaeristä rakennuksen poistuessa käytöstä. Tulevina vuosina poistoja voi siistillä mittavan investointiohjelman lisäksi esimerkiksi sote-kiinteistöjen vuokrasopimusten lakatessa ja kiinteistöjen jäädessä mahdollisesti tyhjäksi.

Verotulot ja valtionosuudet euroa asukasta kohden

Sastamalan kaupungin vuoden 2023 verotulot olivat 52,9 miljoonaa euroa. Verotuloja saatiin noin 2,0 miljoonaa euroa arvioitua enemmän osaltaan johtuen edellisten vuosien verohännistä. Verotulot olivat 43 miljoonaa euroa edellisvuotta pienemmät. Sastamalan kaupungin

vuoden 2023 valtionosuudet olivat 18,4 miljoonaa euroa laskien 57,4 miljoonaa euroa vuodesta 2022. Verotulojen ja valtionosuuksien pientymiseen vaikutti hyvinvointialueuudistus.

Kuvio 2. Verotulojen ja valtionosuuksien kehitys 2019–2023, euroa/asukas (Lähde: kaupungin tilinpäätökset 2019-2023).

Kaupunki voi itse vaikuttaa kaupungin tuloveron ja kiinteistöveron suuruuteen ja välillisesti yhteisötuloveroon esim. tarjoamalla yrityksille sijoittumispaikkoja kaupungin alueelle. Kaupunki ei kuitenkaan voi vaikuttaa tuloveroista tehtävien vähennysten määrään ja toisaalta yhteisöveroa jaetaan koko Suomen yhteisöveroista lasketun jako-osuuden perusteella.

Kertynyt yli-/alijäämä, euroa/asukas

Asukaskohtainen tunnusluku lasketaan jakamalla kertynyt yli-/alijäämä tilinpäätösvuoden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.

Kaupungilla on 31.12.2023 taseessaan kertynyttä ylijäämää 38,0 M€ ja konsernilla 60,9 M€. Konsernin asukaskohtainen kertynyt alijäämä on yksi kriisikuntakriteereistä ja sen tulisi olla alle 1 000 €/asukas.

Sastamalan kaupunkikonsernilla on nyt ylijäämää asukasta kohden 2 588 €.

Vuosikate prosenttia poistoista (konserni)

= $100 * \text{vuosikate/poistot}$

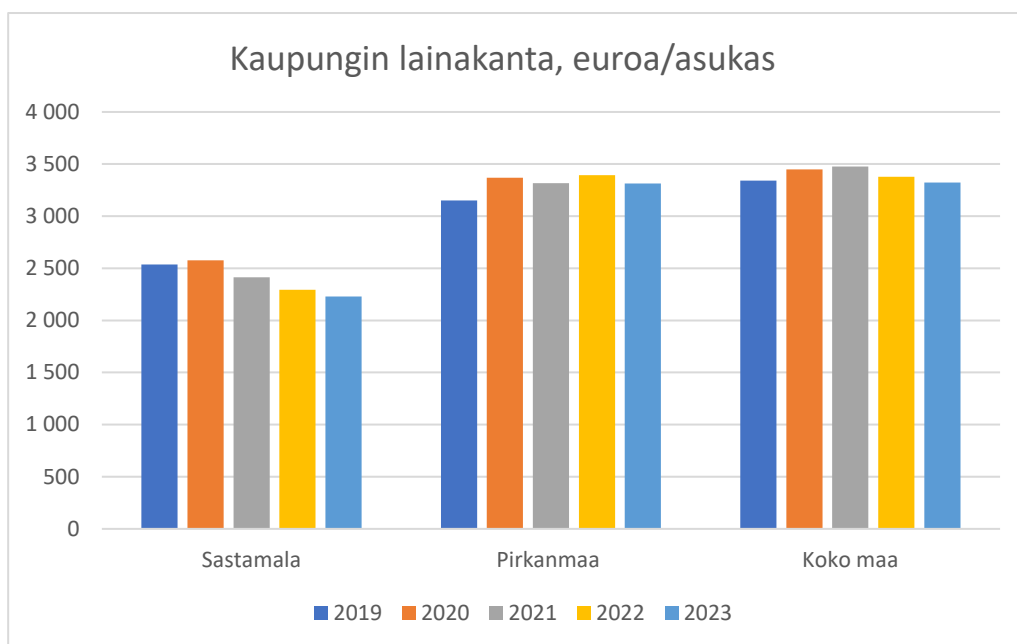
Vuosikate osoittaa tulorahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Perusoletus on, että mikäli vuosikate on siitä vähennettävien käyttöomaisuuden poistojen suuruinen, kunnan tulorahoitus on riittävä. Mikäli vuosikate on alijäämäinen, on kunnan tulorahoitus heikko.

Kunnan tulorahoituksen oletetaan olevan riittävä, mikäli tunnusluvun arvo on 100 %. Oletusta voidaan kuitenkin pitää pätevänä vain, mikäli poistot vastaavat kunnan keskimääräistä vuotuista investointitaitoa.

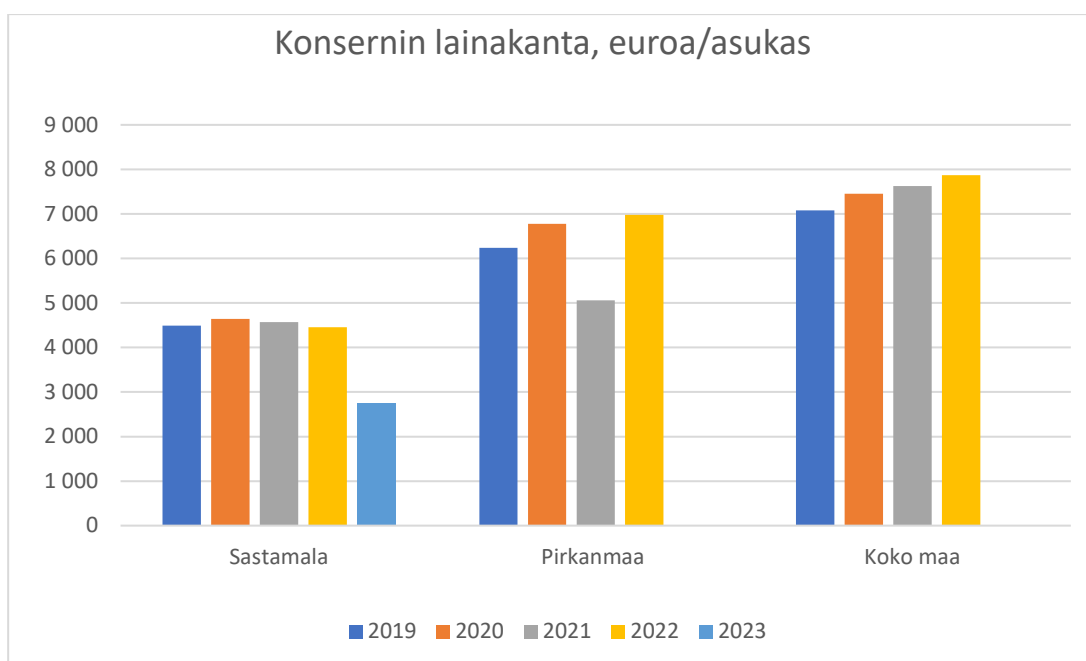
Sastamalan kaupunkikonsernin vuosikate heikkeni edellisvuodesta 5,7 miljoonaa euroa ollen 20,5 miljoonaa euroa (2022: 26,1 M€). Käyttöomaisuuspoistot toteutuivat edellisvuotta pienempinä ollen 11,0 miljoonaa euroa (2022: 18,4 M€). Vuosikatteen ja poistojen suhde oli näin ollen 185 %. Kuntalain mukaan kunnan konsernituloslaskelman vuosikatteen ja poistojen suhde tulisi olla vähintään 80 prosenttia.

Lainakanta euroa/asukas

Lainakanta euroa per asukas –tunnusluku kuvaa kaupungin ja kaupunkikonsernin velkaantuneisuuden kehitystä suhteutettuna asukaslukuun. Lainakanta on ollut suurimmillaan vuonna 2020 ja on laskeutunut hieman vuoteen 2023 mennessä. Lainakannan kasvu ei ole aina huono asia, jos kaupunki on kasvava ja kasvu vaatii investointeja. Esitetyt luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia keskenään, vaan esimerkiksi konsernirakenne vaikuttaa lukuihin. Toisissa kunnissa esimerkiksi vesilaitokset voivat olla yhtiöitetty ja toisissa taas kunnan omana toimintana. Lainamäärä ei myöskään kerro kaupungin tuottamien palvelujen laadusta.

Kuvio 3. Kaupungin lainakannan kehitys 2019–2023 Sastamalassa, Pirkanmaalla ja Suomessa (Lähde: kaupungin tilinpäätökset 2019–2023, VM ja Kuntaliitto).

Kuvio 4. Kaupunkikonsernin lainakannan kehitys 2019–2023 Sastamalassa, Pirkanmaalla ja Suomessa (Lähde: kaupungin tilinpäätökset 2019–2023, VM ja Kuntaliitto ja Tilastokeskus). Vuoden 2023 Pirkanmaan ja koko Suomen konsernin lainakantaa ei vielä saatavilla.

Konserninlainakannan laskua vuonna 2023 selittää Pirkanmaan sairaanhoitopiirin omistuksen poistuminen kaupunki konsernista.

Tarkastuslautakunta kiinnittää yhä huomiota, että jos strategiset tavoitteet toteutuisivat, lainamäärä todennäköisesti kasvaisi tulevaisuusinvestointien kautta. Mikäli strategiset väestönkehitys tavoitteet eivät toteudu, lainamäärä per asukas tulee kasvamaan rajusti tulevaisuudessa velkamäärän kasvaessa ja asukasluvun pienentyessä.

Lainanhoitokate (konserni)

= (vuosikate + korkokulut) / (korkokulut + lainanlyhennykset)

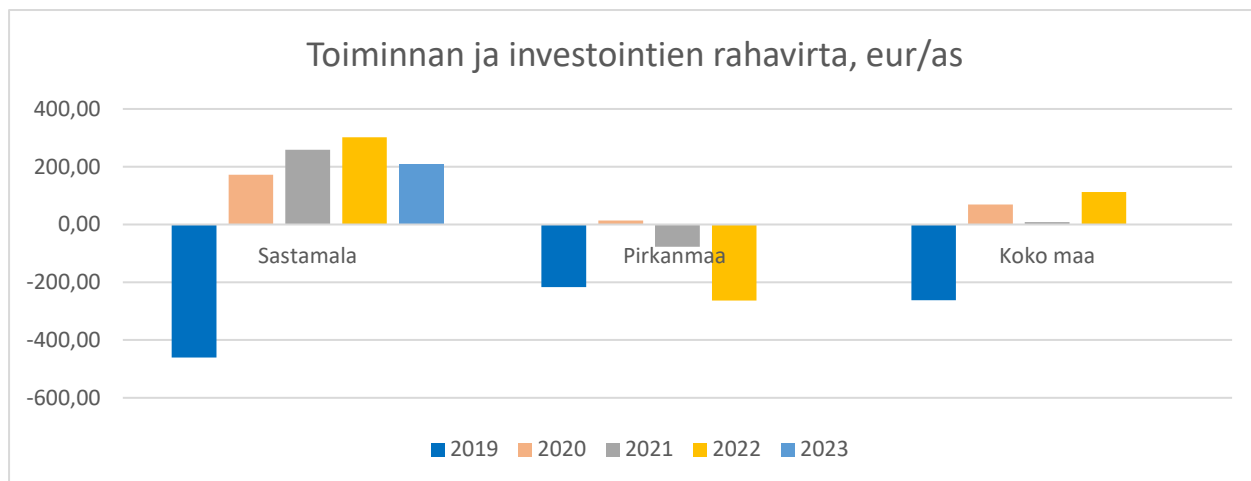
Lainanhoitokate kertoo tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvo on 1 tai suurempi. Kun tunnusluvun arvo on alle 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisälainaa, realisoimaan kunnan omaisuutta tai vähentämään kassavaroja. Kuntalain mukaan konsernitilinpäätöksen laskennallisen lainanhoitokatteen tulisi olla vähintään 0,8. Sastamalan kaupunkikonsernissa tunnusluku oli 2,35 (2022: 1,93).

Investointien tulorahoitus

Rahoituslaskelman välitulokasvo toiminnaan ja investointien rahavirta on jo itsessään tunnusluku, jonka positiivinen määrä ilmaisee, kuinka paljon rahavirrasta jää nettoantolainaukseen, lainojen lyhennyksiin ja kassan vahvistamiseen. Negatiivinen määrä ilmaisee sen, että menoja joudutaan kattamaan joko olemassa olevia kassavaroja vähentämällä taikka ottamalla lisää lainaa. Tunnusluvussa voi olla vuosittain isoja poikkeamia ja erityisesti isot investointimenot vievät tunnusluvun helposti negatiiviseksi.

Sastamalan kaupungin tulorahoitus (vuosikate ja satunnaiset erät) on riittänyt kattamaan investointien nettomenot vuosina 2020-2023. Vuoden 2019 heikko vuosikate suhteessa investointeihin johti lainamäärän kasvuun.

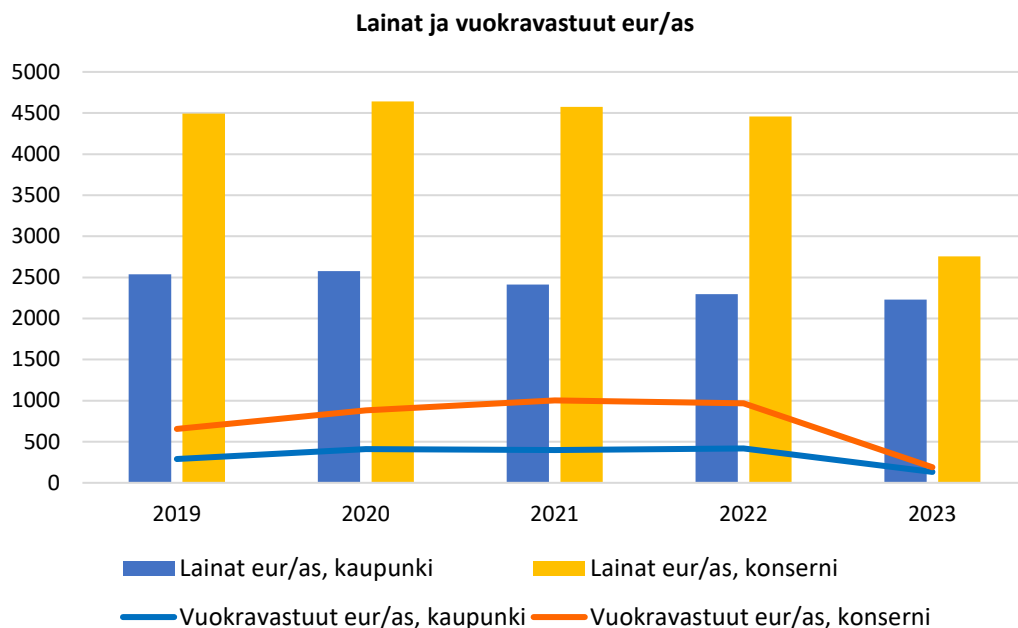

Kuvio 5. Toiminnan ja investointien rahavirran kehitys Sastamalassa, Pirkanmaalla ja Suomessa 2019–2023 (Lähde: kaupungin tilinpäätökset 2019–2023 sekä Valtiokonttori). Vuoden 2023 Pirkanmaan ja koko Suomen konsernin lainakantaa ei vielä saatavilla.

Lainat ja vuokravastuut, euroa/asukas

Kunnat voivat investoida suoraan omaan taseeseensa tai vuokrata esimerkiksi tiloja tai koneita. Pelkkää lainakannan kehitystä vertailemalla voi jäädä huomioimatta erilainen palvelujen tuottamistapa. Vuokravastuiden kehityksen perusteella voidaan arvioida kaupungin vastuiden kehittymistä kokonaisvaltaisemmin. Seuraavassa kuviossa nähdään Sastamalan kaupungin ja konsernin lainojen ja vuokravastuiden kehitys ajalla 2019–2023. Kaupungin ja vuokravastuiden kehitys on pysynyt varsin vakaana. Konsernin osalta lainojen ja vastuiden pienenemistä selittää Pirkanmaan sairaanhoitopiirin jääminen pois konsernista.

Kuvio 6. Lainat ja vuokravastuut, euroa/asukas kaupunki ja konserni 2019–2023. (Lähde: kaupungin tilinpäätökset 2019–2023).

Lainamäärä pieneni hieman, lainoja lyhennettiin enemmän kuin otettiin lainaa. Lainojen korkokulut ovat kasvaneet edellisvuodesta 0,4 miljoonaa euroa. Huomionarvoista on, että summa vastaa HYTE-kerroimen myötä mahdollisesti saatavaa valtiosuuden lisäystä, eli investoinnit hyvinvointiin voivat välillisesti tuottaa tuloja.

4.2.2 Konsernitason taloudellisen tuloksen arviointi

Kuntakonsernin taloudelliseen tulokseen vaikuttaa myös tytäryhtiöiden ja osakkuusyhteisöjen tulos. Sastamalan Vesi Liikelaitoksen tulos on mukana kaupungin luvuissa ja sen tavoitteiden toteutumista käsitellään teknisen toimen kohdalla. Tytäryhteisöissä tapahtui seuraavia konsernin tulokseen merkittävästi vaikuttavia asioita.

Sastamalan kaupungilla oli vuoden 2023 lopussa viisi konsernitilinpäätökseen yhdisteltyä tytäryhtiötä. Tytäryhtiöiden määrä pysyi ennallaan 2023 aikana.

Sastamalan Ruoka- ja Puhtauspalvelut Oy:n liikevaihto kasvoi edellisvuoteen verrattuna 3,7 %:ia. Liikevaihdon kasvu johtui hinnankorotuksista, joita jouduttiin tekemään kustannusten nousun takia. Ti-

likauden tulos heikkeni edellisvuoteen verrattuna ollen 0,3 miljoonaa euroa tappiollinen.

Sastamalan Vuokratalot Oy:n yhtiön tilojen käyttöasteen keskiarvo oli vuoden 2023 aikana noin 88,2 % (2022: 92 %, 2021: 90,39 %). Tilikauden liikevoitto oli positiivinen. Korjauskulut, lämmityskustannukset ja vesimaksut ylittyivät budjetoidusta.

Sastamalan vuokra-asuntojen vuokrausaste on ollut jo laskussa useamman vuoden. Tilinpäätöksestä ei käy selville minkälaisia toimia vuokra-asteen parantamiseksi on tehty. Tarkastuslautakunta toivoo selkeämpää viestintää kuin "Käyttöasteen paraneminen strategian toteuttamisen myötä".

Yrityksiltä ja asukkailta on kuulunut viestiä, että työvoima ei siirry Sastamalaan asumaan, kun sopivia asuntoja ei ole tarjolla. Tämän selvittämiseen ja ratkaisemiseen tulisi kohdentaa voimavaroja.

Kiinteistö Oy Hopunkallion tilikauden 2023 voitto oli positiivinen. Kiinteistön tuotot ja kulut toteutuivat budjetoidulla tasolla.

Sastamalan Lämmön haasteena on ollut ostoenergian huomattavan suuri hinnan nousu. Valtuuston asettamat sitovat tavoitteet toteutuivat. Tilikauden tulos oli 0,1 miljoonaa euroa tappiollinen.

4.2.3 Strategiakauden talouden arviointi

Strategiakauden 2022-2025 valintoja ohjaava visio on "Omannäköisen elämän Sastamala". Sastamala on kiinteä osa Tampereen työssäkäyntialuetta. Strategiaa toteutetaan elinvoimaohjelman, hyvinvointisuunnitelman, kaupunkirakennesuunnitelman ja kaavoitusohjelman kautta. Strategiset mittarit, jotka kuvaavat kehityksen suuntaa ovat seuraavilla osa-alueilla: väestödynamiikka, työllisyysdynamiikka, yrittäjädynamiikka, tulodynamiikka ja muu elinvoimadynamiikka.

Tasapainoinen talous mahdollistaa myös alueen elinvoimaa lisäävien toimenpiteiden ja investointien toteuttamisen. Sastamalan kaupungin taloussuunnitelmassa 2023-2025 tavoitteena on ollut, että kaupungin talous on tasapainossa myös verotulojen ja valtionosuuksien palauttuna normaalitasolle vuoden 2023 jälkeen, mikä edellytti selvästi ylijäämäistä talousarviota vuodelle 2023. Muina tasapainoisen talouden tavoitteina ovat olleet tuloveroprosentin kilpailukykyisyys sekä

verotulojen määrän kertymät kuntien keskimääräiseen tasoon ja vuosikatteen riittävyys poistoihin. Lisäksi tavoitteena on ollut, että kunta- ja konsernitason lainamäärä/asukas ovat edelleen pienempiä kuin kunnissa keskimäärin. Vuoden 2023 tilipäätös toteutui tavoitteen mukaisesti. Tulos on 9,5 miljoonaa euroa ja ylijäämä 5,8 miljoonaa euroa. Vuonna 2023 vuosikate kattoi poistot. Velka määrä asukasta kohti on 2 228 euroa. Kuntien keskimääräinen velkamäärä oli 3 323 euroa/asukas. Sastamalan tuloveroprosentti on hieman Pirkanmaan keskimääräistä veroprosenttia korkeampi, mutta kiinteistöveroprosentit ovat selvästi keskimääräistä matalammat.

Sopeutusohjelma 2020–2023

Kaupunginvaltuuston vuonna 2020 hyväksymän talouden sopeutusohjelman mukainen sopeutustavoite on vuoden 2023 tasossa noin 5 miljoonaa euroa verrattuna vuoden 2019 tilinpäätökseen. Osana sopeutuskokonaisuutta kunnan tuloveroprosenttia korotettiin vuodelle 2021 0,75 prosentilla. Sopeutusohjelman noin 5 miljoonan euron tasapainotustavoitteesta toteutui 2,3 miljoonaa euroa.

Tarkastuslautakunta huomioi, että ohjelma ei toteutunut alkuperäisen suunnitelman mukaisesti. Sopeutusohjelman toteuttamista on haastanut useat tasapainotusvuosien aikana tapahtuneet muutokset toimintaympäristössä, mm. korona, Ukrainan sota sekä sotepalveluiden siirtyminen kunnilta hyvinvointialueille. Valtuusto on tehnyt alkuperäisestä sopeutusohjelmasta poikkeavia päätöksiä. Tarkastuslautakunta peräänkuuluttaa ryhmien välistä keskustelua, jotta sopeuttamistoimissa löydetään yhteinen sävel ja säästöjä saadaan aikaan.

4.3 Toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen

Toiminnalliset tavoitteet on käsitelty jokaisen toimialan alla erikseen.

4.3.1 Konsernihallinto

Konsernihallinto kertoo onnistuneensa itselleen asettamissaan strategian mukaisissa tavoitteissa hyvin. Vastuualue on asettanut itselleen tavoitteita kahdessa strategian kohdassa, hyvinvointia asumiseen ja elämiseen sekä elinvoimaa työstä ja yrittäjyydestä. Tavoitteita ei ole asetettu osaamiseen tulevaisuuden tekijöille strategialle.

Tarkastuslautakunta on vakuuttunut, että toimia kolmannelle kärkistrategialle on varmasti tehty konsernihallinnossakin, vaikka mittaristoa ei ole. Se kannustaakin jokaista toimialaa luomaan mittaristoa, millä aidosti voidaan mitata toimien vaikuttavuutta ja raportoida niistä kuntalaisille.

Riskienhallinnan raportissaan konsernihallinto nimeää isoksi riskiseen ohuen organisaation. Raportissa ei ole mainittu minkäänlaista toiminnanohjaus/ CRM ohjelmaa, jolla olennainen tieto toistuvista toimita ja meneillään olevista tehtävistä voisi säilyä muuallakin kuin työtehtävää tekevän asiantuntijan päässä. Tarkastuslautakunta pyytää kiinnittämään asiaan huomiota ja varmistamaan että olennainen tieto on mahdollisten tuuraajien ja jatkajien käytössä.

Lisäksi tarkastuslautakunta kannustaa pohtimaan konsernihallinnon työnjakoa, esimerkiksi muilla paikkakunnilla vaalien kenttätyötä tekevät opiskelijat eivätkä suinkaan hallintojohtajat ja muut asiantuntijat.

Konsernipalvelut					
Strateginen valinta	Vastuualueen kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso	Mittari	Toteuma 31.12.	Tila
Elinvoimaa työstä ja yrittäjyydestä	Varaudumme julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen siirtoon kuntiin vuonna 2025 yhteistyössä Pirkanmaan muiden kuntien kanssa.	TE-palvelujen järjestämissmalli Pirkanmaan kuntien yhteistoimintana on valmisteltu ja järjestämisvastuu on selvillä.	Palvelustrategia laadittu ja päätös palvelujen järjestämisvastuusta linjattu	Palvelustrategia on valmistunut alkuvuoden aikana. Koko Pirkanmaan työllisyysalueen valmistelu on jatkunut, mutta läntisen Pirkanmaan kunnat irtaantuivat koko Pirkanmaan alueen valmistelusta alkusyksystä ja ryhtyivät valmistelemaan omaa työllisyysaluetta siten, että Sastamala toimii järjestämisvastuullisena eli ns. vastuukuntana alueella. Työ- ja elinkeinoministeriö hyväksyi loppuvuonna läntisen työllisyysalueen jatkovalmistelun.	Toteutunut
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Markkinoimme Sastamala omannäköisen elämän asuinpaikana.	Selvitämme asumisen markkinoinnin näkökulmasta muutaman kärkikohteen (keskeinen kylä, asuinalue tai taajama) ominaispiirteet ja luomme tarinallistetut markkinointimateriaalit hyödyntä-	Kärkikohdealueiden tarinallistaminen	Tarinallistamisen piirteitä on keväällä 2023 hyödynnetty kahden omaleimaisen asuinalueen, Vehmaistenkadun ja Karkun markkinoinnissa. Karkusta asuinalueena tuotettiin artikkeli Sanoma-verkoston ka-	Toteutunut

		mällä näiden alueiden ominaispiirteitä.		naviin (printti ja digi) ja Vehmaistenkadusta video, jota käytettiin mm. somemarkkinoinnissa ja kesäkuisen tontti-illan markkinoinnissa. Lisäksi toteutettiin haitariesite, jossa Vehmaistenkadun ja Karkun lisäksi oli esillä myös Mouhijärven maisemakylät omine erityispiireineen. Tarinallistamishanke jatkui syksyllä 2023 stoori-puu-työpajalla, jossa tarinallistamisidea syvennettiin ja jatkokehitettiin.	
Elinvoimaa työstä ja yrittäjyydestä	Autamme yritysten syntymistä ja sijoittumista Sastamalaan sekä toimivien yritysten kasvua monipuolisilla, aktiivisilla ja uudistuvilla elinkeinopalveluilla.	Lisäämme organisaatiomme yritys-lähtöisyttä ja otamme sen myötä käyttöön yhteisen palvelulupauksen.	Palvelulupaus otettu käyttöön	Asiakaspalvelukoulutus toteutettiin elo-syyskuun 2023 aikana. Työpaja-muotoiseen koulutukseen osallistui elinkeinopalveluiden, maankäytön ja teknisen toimen henkilöstöä. Koulutuksen aikana muotoiltiin yhteisiin tavoitteisiin ja näkemyksiin perustuva palvelulupaus, jota hyödynnetään jatkossa mm. markkinoinnissa.	Toteutunut
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Kehitämme keskustan vetovoimaa.	Torin kunnostamisen yhteydessä kehitetään torin toiminnallisuutta.	Toritoiminnan kehittämistyöryhmä koordinoi toimintaa.	Uuden torin avajaisia vietettiin kesäkuussa. Kesän aikana torilla on järjestetty ”teematoreja” eri toimijoiden järjestämänä mm. kylämarkkinat (lähi-ruokatori), ikäihmisten tori ja lasten tori.	Toteutunut
Elinvoimaa työstä ja yrittäjyydestä	Edistämme osaltamme kaupungin saavutettavuutta keskeisten liikenneväylien turvallisuutta ja palvelutasoa lisäämällä sekä lähijuna- ja muuta joukkoliikennettä kehittämällä.	Parannamme joukkoliikenteen vaikuttavuutta ja saavutettavuutta. Uudistamme paikallisliikenteen toteuttamista.	Tehdyt toimenpiteet ja käynnistetyt kokeilut	Junavuorojen lisäämiseksi on käyty neuvotteluja. Paikallisliikenne on kilpailutettu uudelleen keväällä ja uusi sopimuskausi kiinteillä reitillä ja aikatauluilla on alkanut elokuun alusta.	Toteutunut

Konsernipalvelut johtaa ja ohjaa koko kaupungin konserni organisaatiota. Konsernipalvelujen kokonaiskustannukset alittuivat 5,4 %:ia (216 000 euroa). Valtuustotason sitovat toiminnalliset tavoitteet toteutuivat. Palvelustrategia ja kärkikohdealueiden tarinallistaminen ovat toteutuneet ja kaupungin saavutettavuutta julkisella liikenteellä on alettu edistämään.

Maankäyttö					
Strateginen valinta	Vastuualueen kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso	Mittari	Toteuma 31.12.	Tila
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Sastamalan kytkeminen tiiviimmin Tampereen työssäkäyntialueeseen. Asumiseen ja elinkeinotoiminnan liittyvien kaavojen laadinta Vammalan ja Karkun asemien sekä valtateiden 11 ja 12 läheisyyteen.	Yhden uuden teollisuusalueen ja yhden rautatieasemaan liittyvän asemakaavan valmistuminen ehdotusvaiheeseen vuoden 2023 loppuun mennessä.	Kaavoituksen edistyminen	Vammalan aseman kehittämishankkeeseen liittyvä Nuupalan rautatiealueen asemakaavan muutos valmistui vuoden 2023 aikana. Valtatien 11 läheisyyteen valmistui Maisemakyläiden asemakaavoituksen 2-vaihe, jossa osoitettiin 36 pientalotonttia. 1,2 km:n päähän rautatieasemasta sijoittuvan Pikku-Italian pientaloalueen asemakaava on ollut nähtävillä ehdotuksena. Kaavaehdotuksessa on osoitettu 13 pientalotonttia.	Toteutunut
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Kaavoitetaan tontteja omannäköisen elämisen tarpeisiin (pientaloasumiseen koulujen ja rautatieasemien läheisyyteen sekä kerrostalotontteja keskustaan).	Yhden keskustan asuinaluekaavan ja yhden rautatieasemaan tukeutuvan asuinaluekaavan valmistuminen ehdotusvaiheeseen vuoden 2023 loppuun mennessä.	Kaavoituksen edistyminen	Kaavahankkeista valmistui Maisemakyläiden asemakaavoituksen 2-vaihe, jossa osoitettiin 36 pientalotonttia ja meijerin alueen asemakaava, jolla mahdollistettiin meijerin käyttö elinkeinoelämän tarpeisiin ja osoitettiin kaksi rantaan sijoittuvaa kerrostalotonttia.	Toteutunut

Vuonna 2023 yhtenä painopisteenä ovat olleet uusiutuvan energian tuotantoon liittyvät hankkeet, joita on ollut vireillä neljä: kaksi tuuli-voimahanketta ja kaksi aurinkovoimahanketta. Kaavoituksen osalta asuntorakentamisen kaavoitusta on laadittu useille alueille: Häijään maisemakylään, Karkkuun, Kiikoisiin ja keskustan alueelle. Elinkeinoiminnan kehittämiseen liittyvä meijerin alueen asemakaava valmistui alkuvuodesta 2023. Kaavassa osoitettiin liikerakentamisen lisäksi kaksi rantaan sijoittuvaa kerrostalotonttia. Meijerin hanke toteutunee kesällä 2024. Kaupunkimalli -hanke saatiin päätökseen kesällä 2023. Kaupunkimallihankkeeseen haettua valtiovarainministeriön rahoitusta ei käytetty täysimääräisesti, joka näkyy toimintatuotosten ja toimintakulujen poikkeamana tilinpäätöksessä.

Tarkastuslautakunta kiinnitti huomiota kaupungin aktiiviseen toimintaan sen ollessa isäntänä Kaupunkimallihankkeessa. Lautakunta katsoo kaupungin asenteen olla palveluita muille myyvä ja hankkeita ve-

tävä proaktiivinen kaupunki, olevan juuri sellaista toimintaa mikä vie kaupunkia eteenpäin.

Yhteistyöllä eri toimialojen ja kuntien kanssa voidaan paremmin vaikuttaa asukkaiden ja yritysten sijoittumiseen, kun talous joskus kääntyy kasvuun.

Kaavoituksen ja teknisen toimen ennakoarviointi oli puutteellista ja tähän tarkastuslautakunta pyytää edellisten vuosien tapaan kiinnittämään enemmän huomiota.

Ympäristöterveydenhuollon palvelut					
Strateginen valinta	Vastuualueen kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso	Mittari	Toteuma 31.12.	Tila
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Elinkeinonharjoittajien toimintaedellytysten turvaaminen ja elinympäristön terveellisyyden ylläpitäminen.	Terveellinen elinympäristö, puhdas vesi ja turvalliset elintarvikkeet. Elintarvikevalvonnan riskin arvioinnin mukaisten tarkastusten toteutumisen > 90 %.	Riskin arvioinnin mukaisten tarkastusten toteutuminen	83 %	Toteutuu osittain
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Elinympäristön viihtyisyyden edistäminen.	Virikkeellinen ja viihtyisä elinympäristö. Ympäristönsuojelun valvontasuunnitelman riskin arviointiin perustuvien tarkastusten toteutumisen > 70 %.	Riskin arvioinnin mukaisten tarkastusten toteutuminen	67 %	Toteutuu osittain
Elinvoimaa työstä ja yrittäjyydestä	Maaseutuelinkeinotuotannon turvaaminen.	Seutukunnan tuotantoeläinten hyvinvoinnin ja terveyden turvaaminen, päivystysveloitteen 100 %: inen toteutuminen.	Päivystysveloitteen toteutumisosuusprosentti.	Kaksi arkipäivystystä jäi toteutumatta alueella 1 eli toteumaprosentti oli 99,7. Vuosittainen päivystysten määrän tavoite on yhteensä 730 vuorokautta, koska toiminta on jaettu kahdelle päivystysalueelle	Toteutunut

Ympäristöterveyden tavoitteista elintarvikevalvonnan sekä terveys- ja eläinlääkärinvalvonnan osalta tavoitteeseen ei päästy aiheutuen erityisesti henkilöstön sijaisjärjestelyistä sekä vuoden aikana sattuneiden poikkeustilanteiden, kuten ruokamyrkytystapaukseen sekä vesiepidemian, selvittämiseen käytetystä työajasta. Ympäristönsuojelun osalta tavoitteeseen ei päästy, sillä aikaa kului runsaasti yksittäisten ja laajojen ympäristölupien käsittelyyn.

Eläinlääkärin tilanne on hieman parantunut. Tilanteen kohentuminen selittyy osittain eläinlääkäreiden työmarkkinatilanteella. Nyt tulee

satsata siihen, että henkilöstöhallinto tukee työssä viihtymistä mm. työmäärä, työhyvinvointi ja työnantajan riittävä tuki tulee huomioida.

Eläinlääkintähuollossa on ollut henkilöstövajausta ja tekijöitä ei ole saatu kaikkiin avoinna oleviin virkoihin. Päivystykset on toteutettu osin sijaisjärjestelyin.

4.3.2 Sivistystoimi

Sivistystoimi haki lisämäärärahaa kulujen kattamiseksi. Määräraha-ylitys selittyi muun muassa sijaiskustannuksilla. Tarkastuslautakunta muistuttaa, etteivät määrärahaylitykset voi muodostua normiksi, vaan säästömahdollisuuksia tulee ensin etsiä toimialan sisältä. Tämä harkinta tulee kirjata siten, että perusteet lisämäärärahalle tulevat avatuiksi myös näiltä osin.

Tarkastuslautakunta pohti myös, onko budjetissa huomioitu sijaiskuluja realistisesti. Sijaiskulujen hillitsemiseksi satsaukset henkilöstön hyvinvointiin ovat tärkeitä. Näitä Sastamalassa on ryhdytty tekemään systemaattisesti panostamalla mielenterveyden tukemiseen työssä. *Tarkastuslautakunta kiittää erityisesti hyvinvointikoordinaattorin ja perusopetuksen uutta luovaa yhteistyötä tässä asiassa.*

Päivähoidon käyttö lisääntyi, mikä lisäsi kustannuksia, mutta on kunnan toiminnan kokonaisuutta ajatellen positiivinen asia. Laadukas varhaiskasvatus turvaa lasten kasvua ja kehitystä tarjoamalla virikkeitä ja turvallisen ympäristön sosiaalistua. Nuorten työpajatoiminta käynnistyi, ja siitä saatiin hyviä kokemuksia. Myös tämä on tärkeää kunnan strategisten tavoitteiden kannalta.

Oppilashuoltoon tuli merkittävä muutos, kun koulupsykologit siirrettiin hyvinvointialueiden työntekijöiksi. Tämä on koulujen arjessa vaikeuttanut yhteydenpitoa koulupsykologeihin, eikä ole parantanut psykologipalvelujen saatavuutta, päinvastoin. *Tarkastuslautakunta kannustaa edelleen aktiivisesti etsimään toimivia yhteistyön muotoja uuden rakenteen puitteissa.*

Julkisuudessa on vuoden aikana keskusteltu paljon erityisesti nuorten pahoinvoinnista. On selvää, että kehityksen kääntämiseen tarvitaan kaikkien toimijoiden panosta. Sivistystoimessa on tehty monia toimia, kuten lukion välituntien kahvitauot, yläkoulun "relavälkät" ja harrastamisen mahdollistaminen alakoulun koulupäivien yhteydessä.

Sastamalassa on kiitosta saanut lasten ja nuorten yhteisökasvatuksen ja lasten sekä nuorten osallistamisen malli, joka päätyi 10 finalistin joukkoon Euroopan nuorisovuoden awards Suomen parhaat osallistajat -kilpailussa. Mallin rakentamisesta ovat vastanneet liikunta- ja nuorisopalvelut. Hyviksi osoittautuneita käytäntöjä kannattaa kehittää ja kasvattaa.

Vuosi 2023 oli kokonaisuutena paluuta arkeen koronapandemian jälkeen. Sivistyspalveluiden osalta toiminnalliset tavoitteet saavutettiin pääosin. Keskeisin muutostekijä toiminnan osalta oli varhaiskasvatuspalveluiden tarpeen merkittävä kasvu, josta aiheutui ennakoimaton palvelutarpeen ja kustannusten lisääntyminen. Taustalla oli valtakunnallinen tavoite osallistumisasteen nostamisesta ja sitä tukeva varhaiskasvatusmaksujen alentaminen. Kaikilla vastuualueilla toteutettiin merkittävää strategian mukaista palveluiden kehittämistä osaltaan myös ulkopuolisen hankerahoituksen turvin. Sivistyspalveluiden mittava investointiohjelma käynnistyi Mouhijärven yhteiskoulun rakennushankkeella.

Varhaiskasvatus					
Strateginen valinta	Vastuualueen kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso	Mittari	Toteuma 31.12.	Tila
Osaamista tulevaisuuden tekijöille	Ajantasaiset kasvua ja oppimista tukevat ympäristöt	TVT-strategian jalkauttaminen jatkuu. Sähköiseen oppimisympäristöön perehtyminen ja käyttöönoton suunnittelu.	Älytauluja on hankittu esiopetusyksiköihin ja henkilöstö perehdytetty laitteiden käyttöön. NIDE-ympäristön käyttöönoton suunnitelman tekeminen ja henkilöstön kouluttaminen NIDE-ympäristön käyttöön.	Hankinnat ja perehdytykset yksiköihin on tehty. NIDE-ympäristön käytön tarkastelua varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen näkökulmasta on tehty.	Toteutunut
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Perheiden hyvinvointia tukevien palvelujen kehittäminen	Lapset puheeksi -menetelmän käyttöönotto	On koulutettu Lapset puheeksi -menetelmän kouluttajia ja laajennettu koulutusta muuhun henkilökuntaan. On aloitettu Lapset puheeksi -keskustelujen pitäminen	Varhaiskasvatuksen vastuualueelta on koulutettu menetelmän kouluttajia ja menetelmäkoulutukset ovat käynnistyneet suunnitellusti	Toteutunut

Osaamista tulevaisuuden tekijöille	Hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden edistäminen	Hyvinvointialueen opiskeluhoollon toimijoiden kanssa suunnitellaan ja kuvataan yhteistyömallit.	Toimintatavat ja käytännöt hyvinvointialueen opiskeluhoollon toimijoiden kanssa on suunniteltu ja kuvattu.	Toimintatapoja ja käytänteitä lähdettiin tarkastelemaan yhdessä hyvinvointialueen kanssa. Vastinparien ja yhteistyötahojen nimeämisessä ja kokoon saamisessa on ollut viivettä	Toteutuu osittain
------------------------------------	--	---	--	--	-------------------

Varhaiskasvatuksen kokonaiskulut ylittyivät noin 1,3 miljoonaa euroa, eli 9,2 %:ia. Varhaiskasvatuspaikkojen lisääminen aiheutti lisäkustannuksia henkilöstökustannuksiin, siivous- ja ruokapalveluiden kustannuksiin ja tilakustannuksiin. Sairauspoissaolojen valtava määrä lisäsi sijaiskustannuksia ja työterveyshuollon kustannuksia. Suurin osa varhaiskasvatuksen toiminnallisista tavoitteista toteutui.

Perusopetus					
Strateginen valinta	Vastuualueen kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso	Mittari	Toteuma 31.12.	Tila
Osaamista tulevaisuuden tekijöille	Ajantasaiset ja oppimista tukevat oppimisympäristöt.	TVT-strategian jalkauttaminen jatkuu. Oppilaskohtaiset tietokoneet otetaan käyttöön. Sähköisten oppimisympäristöjen kehittäminen ja pedagoginen hyödyntäminen jatkuu.	Oppilaskoneet hankittu ja otettu hankintasyklin mukaisesti käyttöön. NIDE-oppimisympäristöä kehitetty ja otettu aktiivisesti käyttöön. Henkilöstöä koulutettu tv:n opetuskäyttöön. Luotu toimintamalleja sähköisten oppimisympäristöjen hyödyntämiseen.	Oppilaskoneet hankittiin hankintasyklin ja tvt-strategian (tieto- ja viestintäteknologia) mukaisesti 3. ja 7. luokkalaisille. NIDE-oppimisympäristöä kehitettiin ja otettiin aktiivisesti käyttöön opetuksessa. Henkilöstöä koulutettiin ja ohjattiin tieto- ja viestintäteknologian opetuskäytössä. Luotiin yhteisiä toimintamalleja tv:n opetuskäyttöön ja päivitettiin tvt-opetussuunnitelma	Toteutunut
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Hyvinvointia tukevat asiakaslähtöiset palvelut	Sitouttavan kouluyhteistyön kehittäminen Koulupoissaoloihin reagoiminen ja läsnäolon tukemisen vahvistaminen. Monialaisen yhteistyön kehittyminen ja systeemisen työotteen soveltamisen tehostaminen.	Henkilöstöä on koulutettu sitouttavaan kouluyhteistyöhön ja sitouttavan kouluyhteistyön toimintamallit on otettu käyttöön kaikissa kouluissa. Mallit koululäsnäolon tukemiseen ja poissaolojen reagoimiseen on päivitetty. Systeemiseen työotteeseen on koulutettu ja sitä sovelletaan pe-	Henkilöstöä koulutettiin sitouttavaan kouluyhteistyöhön ja sitouttavan kouluyhteistyön toimintamallit otettiin käyttöön kaikissa kouluissa Mallit koululäsnäolon tukemiseen ja poissaolojen reagoimiseen päivitettiin ja opetussuunnitelma uudistettiin tältä osin. Systeemiseen työotteeseen järjestettiin	Toteutunut

			rustyössä sekä monialaisessa yhteistyössä.	koulutusta ja ohjausta. Työtettä sovelletaan perustyössä sekä monialaisessa yhteistyössä.	
Osaamista tulevaisuuden tekijöille	Hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden edistäminen	Hyvinvointialueen opiskeluhuollon toimijoiden kanssa suunnitellaan ja kuvataan yhteistyömallit.	Toimintatavat ja käytännöt hyvinvointialueen opiskeluhuollon toimijoiden kanssa on suunniteltu ja kuvattu.	Toimintatapoja ja käytäntöjä hyvinvointialueen opiskeluhuollon toimijoiden kanssa on tarkasteltu ja kehitetty yhteistyössä. On sovittu esimerkiksi poissaoloihin puuttumisen toimintamalleista ja oltu mukana hankkeessa, jossa on valmisteltu Pirkanmaan yhteisöllisen opiskeluhuollon käsikirja. Rakenteita yhdyspintatyöhön on luotu ja kehitetään edelleen. Hyvinvointialueen toimijat on kutsuttu yhteisiin paikallisiin työryhmiin ja nimetty vastaavasti kaupungin osallistujat alueellisiin yhteistyöryhmiin. Hyvinvointialueen rekrytointihaasteet koulupsykologi-tehtäviin ja joihinkin kouluterveydenhuollon tehtäviin ovat vaikuttaneet käytännön yhteistyöhön ja oppilaiden saamaan yksikkökoh-taiseen opiskeluhuoltoon. Yhteistyön ja toimintamallien kehittäminen jatkuu aktiivisesti.	Toteutuu osittain

Perusopetuksen talousarvio toteutui kokonaisuutena melko hyvin. Kokonaiskustannukset ylittyivät 1,0 %:ia (0,3 milj. euroa). Toimintatuotoissa arvioitiin kotikuntakorvausten osuutta lastensuojeluperustaisen laskutuksen osalta toteutumaa vähäisemmäksi. Myös hyvinvointialueelta laskutettava osuus kehitysvammaisten oppilaiden loma-ajanhoidosta ja aamu- ja iltapäivähoidosta oli ennakoitua suurempi. Kuluissa henkilöstön sijaistarve oli hieman ennakoitua suurempi. Onnistunut koulukuljetuskilpailutus vaikutti osaltaan palvelujen ostojen säästöön.

Lukiokoulutus					
Strateginen valinta	Vastualueen kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso	Mittari	Toteuma 31.12.	Tila
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden edistäminen	Monialaisen yhteistyön kehittäminen ja systemisen työotteeseen vahvistaminen. Oppilaitosturvallisuuden vahvistaminen: turvallisuuden vuosikellon laatiminen ja oppilaitoksen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen turvallisuuden vahvistaminen.	Henkilöstöä on koulutettu systeemiseen työotteeseen Lukiolle on laadittu turvallisuuden vuosikello. Oppilaitosyhteisöä on perehdytetty turvallisuusasioihin.	Henkilöstöä on perehdytetty turvallisuusasioihin, etenkin sosiaalisen ja psykologisen turvallisuuden näkökulmasta. Turvallisuuden vuosikello on suunniteltu Saskyn lukiokoulutuksen koordinoimassa yhteistyöhankkeessa. Monialaista yhteistyötä on kehitetty opinto-ohjauksen, erityisopetuksen ja opiskeluhoollon yhteistyön säännöllisissä tapaamisissa.	Toteutunut
Osaamista tulevaisuuden tekijöille	Tulevaisuustaitojen ja urasuunnittelun vahvistaminen	Vammalan lukiossa on uravarjostuspäivä osana opinto-ohjausta. Opiskelijoiden tulevaisuustaitoja vahvistetaan.	Opiskelijat ovat päässeet uravarjostuspäivään ja urasuunnittelutaitoja on vahvistettu. Opiskelijoille on järjestetty tulevaisuusaiheisia tilaisuuksia.	Opiskelijat ovat osallistuneet uravarjostuspäiviin. Opiskelijat ovat osallistuneet turvallisuutta käsitteleviin työpajoihin. Opiskelijoilla on ollut mahdollisuus osallistua turvallisuusaiheisen ryhmänohjausmateriaalin suunnitteluun. Turvallisuusaiheita on käsitelty myös välituntitoiminnassa, esimerkiksi infokioskeilla.	Toteutunut
Osaamista tulevaisuuden tekijöille	Hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden edistäminen	Hyvinvointialueen opiskeluhoollon toimijoiden kanssa suunnitellaan ja kuvataan yhteistyömallit.	Toimintatavat ja käytännöt hyvinvointialueen opiskeluhoollon toimijoiden kanssa on suunniteltu ja kuvattu.	On oltu mukana hankkeessa, jossa on valmisteltu Pirkanmaan yhteisöllisen opiskeluhoollon käsikirja. Paikallisia yhteistyömalleja on kehitetty opiskeluhoollon toimijoiden kanssa. Opiskeluhoollon toimijoiden ja opetushenkilöstön väliseen yhteistyöhön on luotu paikallisia käytäntöjä.	Toteutunut

Lukiokoulutuksen toiminnalliset tavoitteet toteutuivat. Lukiokoulutuksen kulut toteutuivat lähes talousarvion mukaisesti. Syksyllä 2023 aloittanut vuosikurssi oli edellisiin vuosiin verrattuna suhteellisen suuri, joten opetusta jouduttiin järjestämään ennakoitua enemmän.

Elämänlaatu					
Strateginen valinta	Vastualueen kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso	Mittari	Toteuma 31.12.	Tila
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Kuntalaisten hyvinvoinnin edistäminen ja varhainen puuttuminen	Ehkäistään lasten ja nuorten syrjäytymistä. Juurrutetaan Harrastamisen Suomen Malli (HSM) toiminta vakituiseksi käytännöksi. Hyvinvointilähetekäytännön vahvistaminen. Elämänlaatupalveluissa toteutetaan vaikutusten ennakoarviointia päätöksenteossa (EVA)	Jokaisessa alakoulussa järjestetään HSM toimintaa (Toteutuu / Ei toteudu). Hyvinvointilähetteen lukumäärä. Tehtyjen arviointien lukumäärä.	Kerhotoimintaa tarjolla kaikilla kouluilla (kaikki ei HSM toimintaa). Hyvinvointilähetteitä 1 kpl. 1 Eva sivistyspalveluiden maksujen korotuksista.	Toteutunut
Osaamista tulevaisuuden tekijöille	Kuntalaisten osaamisen vahvistaminen ja kasvun tukeminen	Kuntalaisten hyvinvointia ja osallisuutta edistävien uusien toimintatapojen ja menetelmien käyttöönotto.	Uusia menetelmiä ja toimintatapoja on otettu käyttöön (kyllä/ei)	Liikuntaneuvonnan matalankynnyksen ryhmätoiminta. Nuortentyöpaja Rotvalli. Päiväkotimuskarin laajentuminen 6 päiväkotiin.	Toteutunut
Osaamista tulevaisuuden tekijöille	Lasten ja nuorten lukutaitojen edistäminen	Kirjaston ja perusopetuksen yhteistyösuunnitelman noudattaminen	Kirjavinkkausten ja kirjastonkäytön opastuskertojen määrä / osallistujien määrä	Suunnitelmaa on noudatettu. Vinkkaukset ja opastuskerrat 90 / osallistujat 1741	Toteutunut

Elämänlaadun toiminnalliset tavoitteet toteutuivat. Talousarvion mukaiset kustannukset ylittyivät 8,1 %. Liikuntapaikkojen hoitokustannukset vaihtelevat vuosittain, johtuen muuttuvista sääolosuhteista, liikuntapaikkojen suuresta määrästä ja laadukkaasta hoitotasosta. Vuonna 2023 määrärahavaraus ylittyi muun muassa runsaslumisen talven takia ja liikuntapaikkojen vuokratilakustannusten nousun myötä. Myös yhteistyö esimerkiksi eläkeläis- ja urheiluseurojen kanssa tulee huomioida.

4.3.3 Tekninen toimi

Tilakeskus					
Strateginen valinta	Vastualueen kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso	Mittari	Toteuma 31.12.	Tila
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Kaupungin hallintoimien vuokra-asuntojen käyttöaste	90 %	Käyttöaste	83,2 %	Ei toteuttanut

Hyvinvointia asu- miseen ja elämi- seen	Virasto- ja laitoskiin- teistöjen käyttöasteen parantaminen/ tyhjien tilojen vähentäminen	Tyhjien tilojen määrä enintään 5 % rakennusmäärästä	Vuokraamattomien neliöiden osuus ra- kennusmäärästä	5,8 %	Toteutuu osit- tain
---	--	---	---	-------	------------------------

Tilakeskuksen toimintakate toteutui talousarviota parempana (n. 655 000 euroa). Toimintakulut alittuivat yhteensä noin 349 000 euroa talousarviosta. Talousarviossa oli varauduttu sähköenergian hinnan nousuun ja lämmityskulujen nousuun suuremmilla määrärahoilla.

Valtuuston asettamista tavoitteista toinen ei toteutunut ja toinen toteutui osittain. Tilojen käyttöasteen parantamisessa ei päästy tavoitteisiin. *Vuokrausaste oli alle tavoitteen, ollen 83,2 % (tavoite 90 %), huomioon ottaen sen, että asuntojen määrä on vähentynyt yli puolella, suunta on huolestuttava.*

Yhdyskuntatekniikka					
Strateginen valinta	Vastuualueen kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso	Mittari	Toteuma 31.12.	Tila
Elinvoimaa työstä ja yrittäjyydestä	Strategisten investointikohteiden toteuttaminen.	Vuoden 2023 investointiohjelman toteuttaminen	Investointiohjelman toteuttamisvaihe.	Yrityspiisto Sykkeen alueelle on rakennettu Vammaksentien loppupää ja Vammaksenkaaren alku. Asfaltointeja on tehty laajasti. Katujen peruserännuksia on tehty Passinmäen-tiellä (jatkuu -24), Tyrväänkadun alueella (jatkuu -24), Murronkadulla ja Särkijärventiellä. Vammalan torin saneeraus valmistui kesäkuussa, esiintymislava tehdään -24. Katu-valaistuksen saneerausta led-valaisimiin on jatkettu. Leikkipaikkoja on rakennettu ja kunnostettu. Karkun uusi venelaituri on asennettu. Liikuntapaikkainvestoinneista Kaalisaaressa kioskki, huoltorakennus ja hyppytorni ovat valmiit, samoin Patsaspuiston ulkokuntosali ympäristön viimeistelyä lukuun ottamatta. Karkun ja Uotsolan kuntoratojen valaistukset on saneerattu.	Toteutuu

Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Luodaan ja ylläpidetään puitteita kävelyn ja pyöräilyn edistämiseksi.	Kävelyn ja pyöräilyn edistämishelman toteuttaminen.	Kävelyn ja pyöräilyn - liikennemäärät - kulkumuoto-jakauma - infrastruktuurin kehittäminen.	Kevyen liikenteen määrät laskettiin eri mittauspisteissä keskustassa. Tiisalantien kevyen liikenteen väylä n. 2,3 km on asfaltoitu. Särkijärventien perusparannuksen yhteydessä rakennettiin uutta kevyen liikenteen väylää n. 0,7 km. Vammalan torin saneerauksen yhteydessä muutettiin Puistokadun jalkakäytävää kevyen liikenteen väyläksi n. 0,1 km. Vammalan rautatieaseman alikulun suunnittelun hankinta yhdessä Väyläviraston kanssa on tehty.	Toteutuu
-------------------------------------	---	---	---	--	----------

Yhdyskuntatekniikan toiminnalliset tavoitteet toteutuivat. Taloudelliset tavoitteet toteutuivat pääosin talousarvion mukaisina; toimintatuotot toteutuivat 36,2 %:ia talousarviota suurempina.

Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen mittari on ollut mm. kävelyn ja pyöräilyn liikennemäärät ja jakauma, mutta mittauksen tuloksia ei ole raportoitu. Tarkastuslautakunta odottaa yhä tietoa mittausten tuloksista, määrästä ja kehityksestä, sekä toimien vaikuttavuudesta.

Maaseutupalvelut					
Strateginen valinta	Vastuualueen kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso	Mittari	Toteuma 31.12.	Tila
Elinvoimaa työstä ja yrittäjyydestä	Maaseutuviranomaispalvelujen järjestäminen maksajavirastosopimuksen vaatimusten mukaisesti. Viljelijöiden asiakastytyväisyyden parantaminen.	Maaseutuviranomaispalvelut hoidetaan vaatimusten mukaisesti. Asiakastytyväisyyskyselyn tavoitetaso asteikolla 1-5 on vähintään 4,0	Ruokavirastolla vuosittain 15.11. annettava maksajavirastovakuutus, että tehtävät on hoidettu vaatimusten mukaisesti. Ruokaviraston mahdolliset kuntatarkastukset ja mahdolliset välitarkastelut. Asiakastytyväisyyskyselyn tulokset.	Maksajaviraston vakuutus on tehty määräaikaan mennessä. Ruokavirasto ei ole tehnyt kuntatarkastusta vuonna 2023. Asiakastytyväisyyskyselyn kokonaisarvosana oli 4,8.	Toteutuu
Elinvoimaa työstä ja yrittäjyydestä	Lomituspalvelut järjestetään asianmukaisesti, ammattitaitoisesti, palveluhenkisesti ja tasapuolisesti koko paikallisyksikön alueella.	Paras mahdollinen asiakaskokemus. Asiakaspalautekyselyn tulokset, arviot asteikolla 1-5. Tavoite vähintään 4,0	Asiakastytyväisyyskyselyn tulokset. Lomitusnetin tilastot.	Asiakastytyväisyyskyselyn kokonaisarvosana oli 4,2. Vuosilomaan oikeutettu maatalousyrittäjä käytti keskimäärin 25,04 pv vuosilomaa (vuosilomaoikeus on 26pv).	Toteutuu

Maaseutupalveluiden toiminnalliset tavoitteet toteutuivat. Toimintakulut toteutuivat 7,6 % budjetoitua suurempina mutta myös toimintatuotot toteutuivat 8,5 % suurempina.

Vesi liikelaitos					
Strateginen valinta	Vastuualueen kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso	Mittari	Toteuma 31.12.	Tila
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Tukea uudisrakentamisella uusien rakennuskelpoisten tonttien saamista myyntiin	Vesihuollon rakentaminen käyttöön tuleville uusille tonteille määrärahojen puitteissa ja tarpeen varmistuttua	Tarpeen kattaminen	Liiketonteilla vastattu kysyntään.	Toteutunut
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Vuotovesien määrän vähentäminen	Vuotovesimäärän pitkän ajan keskiarvon aleneminen	Vuotovesien pitkän ajan keskiarvo	Syksyn vaikean vuotovesitilanteen vuoksi määrä ei ole vähentynyt edelliseen kolmivuotiskauteen verrattuna, mutta määrä on kuitenkin vähentynyt 2017-2019 tasoon verrattuna.	Toteutunut

Sastamalan Vesi liikelaitos on hallinnollisesti osa teknistä toimea. Valtuuston liikelaitokselle asettamat toiminnalliset tavoitteet toteutuivat. Talousarvion mukaiseen tulostavoitteeseen ei päästy tuloksen ollessa -147 789 euroa.

4.3.4 HYTE-kerroin

Lainsäätäjä on määrittänyt hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön (HYTE) kunnan tärkeäksi tehtäväksi. Työ sisältää muun muassa terveyserojen kaventamisen, ehkäisevän työn, sekä monialaisen yhteistyön muiden toimijoiden kanssa. HYTE-työn merkitys on keskeinen, sillä sen avulla pyritään parantamaan asukkaiden elämänlaatua ja vähentämään sote-kustannuksia pitkällä aikavälillä. Kunnan edellytetään ottavan HYTE-asiat toimintansa keskiöön.

HYTE työn sisällyttäminen kaikkien toimialojen työn läpäiseväksi periaatteeksi näyttää olevan vielä kesken. Tilinpäätöksen mukaan päätösten vaikutusten ennakoarviointia (EVA) koskeva ohjeistus on päivitetty vuonna 2019, mutta arviointimenettelyn käyttö on edelleen ollut vähäistä. Hyvinvointityö on esitetty erillisenä kertomuksena, vaikka sen tulisi olla integroituina kaikkien toimialojen toimintaan ja tavoitteisiin. HYTE -asiat eivät tilinpäätöksen mukaan siis näyttäyty Sastamalassa vielä keskeisinä.

TEA-viisari on THL:n kehittämä työkalu, jonka avulla kunnat voivat seurata ja arvioida HYTE-toimintaansa sektoreittain. Vuonna 2023 kuntajohto oli ainoa sektori, jolla Sastamala ylsi hyvään tulokseen. Liikunnan tulos oli lähellä hyvää. Muiden sektoreiden osalta (opetus, koulutus, liikunta, perusterveydenhoito ja kulttuuri) jäi parannettavaa. Kulttuurissa jäätiin alle maan keskiarvon, erityisesti voimavarat, seuranta ja tarveanalyysi jäivät vetämään tulosta alas, vaikka ydin-toimintojen ja osallisuuden suhteen tulos ylsi hyvään.

Tarkastuslautakunta tiedostaa, ettei HYTE-kertoimen tuoma mahdollinen lisäraha ole kunnan kokonaistalouden kannalta kaikkein merkittävin asia. Kyse on kuitenkin kuntalaisten kannalta merkittävästä asiasta. Hyvin hoidettuna HYTE-työ tuo hyvinvointia ja rahaa. Sastamalan kokoinen kunta voi saada vuodessa keskimäärin noin 400 000 euron lisärahan, jolle varmasti käyttöä löytyy.

Tarkastuslautakunta kysyy, miten kunta huolehtii siitä, että hyvinvoinnin edistäminen nousee uudella tavalla keskiöön kaikilla toimialoilla? Kuinka muutos johdetaan?

4.3.5 Henkilöstö

Sastamalan kaupungin ja Vesi liikelaitoksen palvelussuhteessa oli vuoden 2023 lopussa 922 henkilöä, joista 76 % oli vakituisia. Kokonaishenkilöstömäärä väheni vuonna 2023 751 henkilöllä Pirkanmaan hyvinvointialueen aloittamisen vaikutuksesta. Kokonaisuutena henkilöstömäärä väheni 734 henkilöllä, eli jos Pirkanmaan hyvinvointialueelle siirtyneitä ei huomioida, kasvoi kaupungin henkilöstö 17 henkilöllä. Henkilöstön määrä lisääntyi sivistystoimessa erityisesti varhaiskasvatuksen palvelutarpeen kysynnän kasvun vuoksi. Konsernihallinnossa varauduttiin tulevaan TE-uudistukseen lisäämällä tietohallinnon henkilöstöä.

Sairauspoissaolot vähenivät vuonna 2023 suhteessa edelliseen vuoteen. Kun vuoden 2022 sairauspoissaoloista vähennetään Pirkanmaan hyvinvointialueelle siirtyneiden osuus niin sairauspoissaolojen vähennys oli 4,5 %.

Vakituisesta henkilöstöstä 34,8 % sijoittuu ikäryhmään 50-59 vuotiaat. Alle 30-vuotiaiden osuus vakituisesta henkilöstömäärästä on 3,6 % ja 60-vuotiaiden tai sitä vanhempien osuus on 16,3 %. Vakituisesta

henkilöstöstä 50-vuotiaita tai sitä vanhempia on 51,1 %. Vakinaisen henkilöstön keski-ikä oli vuoden 2023 lopussa 48,8 vuotta ja määräaikaisen henkilöstön 40,2 vuotta.

Maaliskuussa 2023 tarjottiin koko henkilökunnalle koulutusta palautumisen merkityksestä. Lisäksi kaupungilla on ollut käytössä Eduhousen digitaalinen koulutusympäristö, jossa on tarjolla satoja koulutusvaihtoehtoja verkon yli opiskeltavaksi. Marraskuussa käynnistettiin uudelleen myös esihenkilövalmennukset ajankohtaisiin henkilöstöasioihin liittyen.

Kaupunki tuki henkilöstönsä liikuntaa keskimäärin kahdella ilmaisella tai tuetulla käyntikerralla kaupungin kuntosaleissa sekä Vinkin vapaa-aikakeskuksen käytöllä. Liikunnan ja hyvinvoinnin tukemiseksi käytössä oli myös 80 €:n arvoinen ePassi -henkilöstöetu, jota vuoden alusta laajennettiin koskemaan liikunta- ja kulttuuriedun lisäksi myös hyvinvointietuutta. Toukokuussa koko henkilöstölle järjestettiin Kevätkarkelot Ellivuori Resortissa. Lisäksi työpaikat ovat voineet käyttää yhden työpäivän vuodessa henkilökunnan virkistystoimintaan.

Sastamalan kaupungille myönnettiin lokakuussa 2023 Hyvän mielen työpaikka -merkki. Merkin saaminen edellyttää halua ja sitoutumista mielenterveyden teemojen edistämiseen työpaikalla. *Tarkastuslautakunta näkee erittäin tärkeänä, että systemaattisia toimia henkilöstön mielen hyvinvoinnin tukemiseksi on käynnistetty. Peruopetuksessa toteutetun mielen hyvinvoinnin hankkeen kokemuksia laajennetaan koko henkilöstöä koskevaksi kehitystyöksi.*

Tarkastuslautakunta pitää hyvänä, että henkilöstä kiitetään monin tavoin, mutta erityistä huomiota pitää kiinnittää aitoon vuorovaikutukseen henkilöstön sitouttamiseksi. Tarkastuslautakunta toivoo, että jatkossa luodaan aitoja mahdollisuuksia henkilöstön, johdon ja luottamushenkilöiden väliseen vuorovaikutukseen.

Tarkastuslautakunnalle on välittynyt mielikuva saamissaan esityksissä henkilöstöllä ei aina ole mahdollisuutta riittävän suunnitelmalliseen työhön. Tällainen luo tarvetta käyttää alihankintapalveluita, joka nostaa kustannuksia.

5 Päätelmät

Kaupungin tavoitetila kasvavana Tampereen alueen kehyskuntana edellyttää rohkeita kasvua tukevia toimia. Sastamalan kaupungin omaleimaisuutta muiden kuntien joukossa tulee tukea tarinallistamisen ja markkinoinnin keinoin. Asukkaiden ja yritysten paikkakunnalle houkuttelussa kaavoituksen merkitystä ei voi aliarvioida.

Haasteita tulevaisuudessa tuo talouden kuvan ennustamisen vaikeus ja huolestuttavat väestöennusteet. Verotulojen ja valtionosuuksien vähentyessä taloudellisuuden ja tuottavuuden merkitys kasvaa.

Strategian tavoitteiden saavuttaminen vaatii kaupungin henkilöstön ja luottamushenkilöiden saumatonta yhteistyötä sekä kuntien ja muiden tahojen välistä yhteistoimintaa.

Tarkastuslautakunta kiittää kaupungin henkilöstöä yhteistyöstä tilikauden arvioinnissa.

6 Allekirjoitukset

Sastamalassa 31. toukokuuta 2024

Sastamalan kaupungin tarkastuslautakunta

Mirva Iso-Kukkula

Mauri Tuominen

Sinikka Lakkinen

Jukka-Pekka Selin
varajäsen

Kari Oksanen

Hannu Suomela

Riitta Ylikomi